FIJOŁEK (*55*) *sb*

fijołek, **fijałek** *m* (*46*), **fijołka**, **fijałka** *f* (*7*), *m a. f* (*13*); fijołek *Mymer*[2], *FalZioł* (*21*), *Mącz* (*5*), *SienLek* (*14*), *RejZwierc*, *PudłFr* (*2*), *ZbylPrzyg*; ſijołka, fijałka *Murm* (*3*), *BartBydg* (*2*); fijałek : fijałka (*1* : *2*). ◊ -ek, -ków: -ka : -k- *OpecŻyw* (– : – : *1*), *Murm* (– : *2* : *1*), *Mymer*[1] (*1* : – : –), *BartBydg* (– : *1* : *1*), *FalZioł* (*6* : – : *15*), *RejWiz* (– : – : *2*), *RejZwierz* – : – : *2*), *Mącz* (*2* : – : *3*), *SienLek* (*5* : – : *9*), *RejPos* (– : – : *1*), *BielSat* (– : – : *1*), *RejZwierc* (*1* : – : –), *KochFr* (– : – : *2*), *PudłFr* (*1* : – : *1*), *ZawJeft* (– : – : *1*), *Calep* (*1* : *2* : –), *WitosłLut* (– : – : *1*), *SapEpit* (– : – : *1*), *KlonWor* (– : – : *1*), *ZbylPrzyg* (– : – : *1*). ◊ **fijołek**, **fijołka** (*61*), **fijałek**, **fijałka** (*4*), **chwijołek**, **chwijołka** (*1*); fijał- *Calep* (*3*), *KlonWor*; chwijoł- *WitosłLut*.

fij- (*29*), fi- (*25*), fii- (*6*), fiy- (*3*), fy- (*3*).

fijoł- o *jasne* (*Cn*: fiołek vel fiółek), fijał- a *pochylone*; e *jasne*.

sg A fijołek (*5*), ſijołka (*5*). ◊ *pl N* fijołki (*24*). ◊ *G* fijołków (*14*); -ów (*1*), -(o)w (*13*). ◊ *A* fijołki (*8*). ◊ *I* fijołki (*6*), fijołkami (*4*); -i *OpecŻyw*, *BielSat*, *KochFr*, *PudłFr*, *ZawJeft*; -ami *FalZioł*, *RejWiz*, *SapEpit*; -i : -ami *RejZwierz* (*1* : *1*).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

bot. Viola L. (*Rost*): *roślina kwitnąca z rodziny Violaceae* (*w Polsce rośnie 27 gatunków*), *najczęściej mowa o Viola odorata L.* (*Rost*) *kwitnącym na wiosnę w lasach*; *viola Murm*, *Mymer*[1], *Mącz*, *Calep*, *Cn* (*66*) : *OpecŻyw* 19; *Murm* 116; *Mymer*[1] 18v; wezmi kołaczkow z apteki kthore zową Triaſandali/ albo Konfekt s fijołkow. *FalZioł* I 43a; Fijołki bywaią ondzie marcza *FalZioł* II 16c; Rzeczy poſpolite: ktore lekko czyſcią. Paprotka, Fijołki/ ſene/ czenturzija/ bez *FalZioł* V 106v; też Fijołki vſuſzone maią być chowane na lekarzſtwa *FalZioł* V 118, I 122c, I49c, 149d, 150a, II 21c (*19*); Drugim rzędem fiołki zá tym ſie zyelenią. Zołte iedny/ brunatne kwiatki drugie máiąc/ Foremnie rozſádzone/ piękną wonią dáiąc. PejT7is 23v; *RejZwierz* 142v; Leucoion, Wſzelákie fiołki yákieykolwiek fárby/ też goźdźiki y ynſze kwiatki. *Mącz* 189d, 498b; Kogo zęby boleváią/ ma częſto fiołki w winie wárzyć/ á tym zęby płokáć *SienLek* 77, 12, 52v, 109v, 116, 160v, X2v; *BielSat* D2v; *RejZwierc* 148v; *KochFr* 97, 122; Iáko rożéy fiołek ná wieńcu nie ſzkodźi/ Ták żárt ſtátkowi/ gdy go kto k rzeczy przywodźi. *PudłFr* 10, 10; *ZawJeft* 46; *Calep* 1126b [*2 r.*]; Y roża y lilia y chwiołki złocone/ Tymby cudnieyſzą bárwą były opátrzone. *WitosłLut* A5v; *SapEpit* B3v; kſztałtną tkaneczkę niechći matká wdźieie/ Z rożey ábo fiiołkow wianeczek vwiie. *ZbylPrzyg* B4.

Przysłowie: miedzy Fiołkámi/ y pokrzywáć zyele. *RejZwierz* 143v.

Zwrot: »miedzy fijołkami, na fijołki chodzić« = *zajmować się czymś lekkim i przyjemnym* [*szyk zmienny*] (*1* : *1*): widziſz miła páni/ Y iać też tu nie chodzę miedzy fiołkámi/ Wianki wijąc/ á mnimaſz ábym prożnowáłá *RejWiz* 33v; Thu rozumieć możeſz/ iżeć ten nie ná fiołki chodził/ gdy powiáda ſkrążyłem ſwiát/ á możeſz báczyć iżći ten nie ſpi w ſwoich rzeczach. *RejPos* 330v.

zestawienia: »fijołek biały« = *Matthiola incana B. Br.* (*Rost*); *leucoion*, *viola alba Cn* [*leucoion – wszelakie fiołki jakiejkolwiek farby*, *też goździki i insze kwiatki Mącz 189d*; *– gwoździki polne Calep*] (*2*): *Murm* 116; WEzmi kwiecia Grzybieniowego białego, kwiecia Tharnkowego/ kwiecia Bzowego/ Fijołkow białych/ kwiatkow Benedyczowych/ Tych wſzytkich kwiecia rowno/ wypal to *FalZioł* II 16c.

»brunatny fijołek« = *hiacynt lub wg Rost Matthiola incana P. Br.*; *viola Martia a. nigra a. purpurea Cn*; [*hyacinthus viola purpurea sponte nascens apricis et macris locis. Viola haec suo generali vocabulo appellatur, eadem illi sunt Vaccinia Murm 116*; – *hyacinkt*, *szarłatny*, *fijołkowy kwiat*, *ktorym farbują Mącz 159d*; *marcowy kwiat*, *iacynt* – *hyacinthus Cn*] (*2*): *Murm* 116; Vacinium, flos qui alias Hyacintus dicitur, Brónátny fiołek/ vel ut quidam putant Ritterſporn po niemiecku ziele/ które Oſtroſzki zową *Mącz* 471d.

»fijałka jesienna« = *hyacinthus Calep*; *viola calanthiana Cn* [*cf brunatny fijołek*] (*1*): Hyacinthus – Fiałka iesienną. *Calep* 492a.

»marcowe fijołki« = *viola Martia a. nigra a. purpurea Cn* [*szyk 2* : *1*] (*3*): Marcowé fijołki/ Viola purpurea *SienLek* 230, Xv, X2v.

[»fijołki ozimie«: Fiołki ozimie. Leucoion album et purpureum *SienHerb* I4b. #**]**

»żołty fijołek« = *Cheiranthus Cheiri L.* (*Rost*); *lak pospolity* [*szyk 7* : *3*] (*10*): *Murm* 116; Cheuri [*!*] – cheiri, dicuntur flores violarum citrini coloris, zolthe ffyolky *BartBydg* 28v, 59; *FalZioł* I 82d; Luteae violae, Zołte fiołki. *Mącz* 200d; *SienLek* 108v, 200v, Xv, Yv; Iáko żołte fiiałki ſádzone w ogrodźie; Iák ſię letnie grzybienie kąpie w gnuśney wodźie/ Zołty kwiát rozkładáiąc *KlonWor* 28.

Cf **FIJOŁKOBRONATNY**

AK